ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

TASVIRIY SAN'AT VA KOMPOZITSION TAFAKKUR O'RTASIDAGI BOG'LIQLIK

Sattarov Farxod Islomovich
Namangan davlat pedagogika instituti
Art pedagogika kafedrasi o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada tasviriy san'at va kompozitsion tafakkur o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ilmiy-uslubiy jihatdan tahlil qilinadi. Maqolada bolalar va talabalarda vizual idrok, analitik va sintetik tafakkur, fantaziya va ijodiy qobiliyatni rivojlantirish jarayonida tasviriy san'atning pedagogik va psixologik ahamiyati yoritiladi. Shuningdek, interfaol metodlar, ijodiy o'yinlar va amaliy mashqlar orqali kompozitsion tafakkurini shakllantirishning samarali usullari ko'rib chiqilgan. Maqola tasviriy san'at mashg'ulotlarida rang, shakl, kompozitsion elementlar bilan ishlash va talabalarning fantaziya hamda ijodiy qobiliyatini boyitishning ahamiyatini aks ettiradi.
Kalit so'zlar; Tasviriy san'at, kompozitsion tafakkur, vizual idrok, ijodiy qobiliyat, fantaziya, pedagogik metodika, interfaol metodlar, estetik rivojlanish, amaliy mashqlar, o'quv jarayoni.

СВЯЗЬ ИЗОБРАЗИТЕЛЬНОГО ИСКУССТВА И КОМПОЗИЦИОННОГО МЫШЛЕНИЯ

Саттаров Фарход Исломович
Наманганский государственный педагогический институт
преподавателя кафедры художественной педагогики

Аннотация: В данной статье проводится научно-методический анализ неразрывной связи между изобразительным искусством и композиционным мышлением. В статье освещается педагогическое и психологическое значение изобразительного искусства в процессе развития у детей и студентов зрительного восприятия, аналитического и синтетического мышления, фантазии и творческих способностей. Также рассмотрены эффективные методы формирования композиционного мышления посредством интерактивных методов, творческих игр и практических упражнений. Статья отражает важность работы с цветом, формой, композиционными элементами на занятиях по изобразительному искусству и обогащения фантазии и творческих способностей студентов.
Ключевые слова: Изобразительное искусство, композиционное мышление, визуальное восприятие, творческие способности, фантазия, педагогическая методика, интерактивные методы, эстетическое развитие, практические упражнения, учебный процесс.

THE CONNECTION BETWEEN FINE ARTS AND COMPOSITIONAL THINKING

Sattarov Farxod Islomovich
Namangan State Pedagogical Institute
Teacher of the Art Pedagogy Department

Abstract: This article analyzes the interconnectedness between visual art and compositional thinking from a scientific and methodological perspective. The article highlights the pedagogical and psychological significance of fine arts in the process of developing visual perception, analytical and

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-11

synthetic thinking, imagination, and creative abilities in children and students. Effective methods of forming compositional thinking through interactive methods, creative games, and practical exercises are also considered. The article reflects the importance of working with color, form, and compositional elements in fine arts classes and enriching students' imagination and creative abilities.
Keywords: Visual arts, compositional thinking, visual perception, creative abilities, fantasy, pedagogical methodology, interactive methods, aesthetic development, practical exercises, the educational process.

Tasviriy san’at va kompozitsion tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlik inson ongining vizual-mantiqiy va ijodiy jarayonlarini shakllantirishda markaziy ahamiyatga ega. Insoniyat tarixi davomida san’at, xususan tasviriy san’at, nafaqat estetik didni rivojlantirish vositasi bo‘lib xizmat qilgan, balki tafakkur, ijodiy fikrlash va fantaziyani boyitishda muhim o‘rin tutgan. Tasviriy san’at rang, chiziq, shakl, kompozitsiya va boshqa vizual elementlar orqali real voqelikni badiiy obraz sifatida idrok etish imkonini beradi. Shu bois pedagogik va psixologik nuqtai nazardan u kompozitsion tafakkur bilan bevosita bog‘liqdir. Kompozitsion tafakkur insonning vizual-mantiqiy fikrlash jarayonini anglatadi, unda ob’ektlarning shakli, o‘lchami, fazoviy joylashuvi va o‘zaro munosabatlarini ongli tarzda idrok etish va badiiy ifodalay olish qobiliyati namoyon bo‘ladi.

Tasviriy san’at mashg‘ulotlari bolalarning vizual idrokini rivojlantiradi. Ob’ektlarning rang, shakl va strukturaviy xususiyatlarini idrok etish, ularni turli burchaklardan ko‘rish va tahlil qilish orqali bola analitik va sintetik tafakkur komponentlarini shakllantiradi. Masalan, bulutlar, daraxtlar yoki shahar panoramalari kabi tabiiy va sun’iy ob’ektlarni chizish orqali bolalar kompozitsion tafakkur jarayonini o‘rganadilar. Shu tariqa ular ob’ektlarni qism va bo‘laklarga ajratish, ularni yangi tartibda birlashtirish va badiiy obraz yaratish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Kompozitsion tafakkur tarkibida vizual idrok, analitik tafakkur, sintetik tafakkur va ijodiy tafakkur komponentlari ajralib turadi. Vizual idrok ob’ektlarning tashqi ko‘rinishini va ularning rang, shakl xususiyatlarini anglashni o‘z ichiga oladi. Analitik tafakkur ob’ektlarni qismlarga ajratish va ularning o‘zaro bog‘liqligini aniqlash imkonini beradi, sintetik tafakkur esa bu qismlardan umumiy kompozitsiya yaratish jarayonini ta’minlaydi. Ijodiy tafakkur esa yangi badiiy obrazlar va variantlarni ishlab chiqish orqali fantaziya va tasavvur imkoniyatlarini kengaytiradi. Shu bilan tasviriy san’at bolalarda kompozitsion tafakkur jarayonini tizimli rivojlantiradi va ijodiy qobiliyatlarni mustahkamlaydi.

Interfaol pedagogik metodlar kompozitsion tafakkur rivojlanishida samarali vosita hisoblanadi. Vizual mashqlar, masalan, turli shakl va rangdagi ob’ektlarni chizish orqali talaba vizual idrok va tafakkurini mustahkamlaydi. Ijodiy o‘yinlar, konstruksiya va modellar yaratish orqali talaba analitik va sintetik tafakkur elementlarini qo‘llashni o‘rganadi. Guruhda ishlash, muloqot va birgalikda ijodiy faoliyat esa talabaning ijtimoiy va kognitiv ko‘nikmalarini rivojlantirib, kompozitsion tafakkur jarayonini boyitadi. Shu bilan birga, mashg‘ulotlar oddiydan murakkabga, xususiydan umumiygacha bo‘lgan bosqichma-bosqich yondashuv asosida tashkil qilinsa, talabalar vizual elementlarni, rang uyg‘unligini va fazoviy joylashuvni ongli tarzda idrok etishni o‘rganadilar.

Tasviriy san’at mashg‘ulotlarida rang, chiziq, shakl va kompozitsion elementlar bilan ishlash bolalarning estetik idrokini rivojlantiradi. Rang uyg‘unligi va kontrast, kompozitsion balansi va simmetriya orqali bolalar estetik sezgilarini shakllantiradi, vizual va ijodiy tafakkurini boyitadi. Shu

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

tarzda, tasviriy san’at bolalarning fantaziyasi, tasavvuri va ijodiy qobiliyatini faol rivojlantiradi, ularni ijodiy fikrlashga rag‘batlantiradi va mustaqil badiiy yechimlarni yaratishga o‘rgatadi.

O‘qituvchilar va pedagoglarning asosiy vazifasi talabalarga erkin ijodiy muhit yaratishdir. Bolalarni majburlashdan saqlash, ularning ijodiy qobiliyatlariga rag‘bat berish va qiziqishlarini qo‘llab-quvvatlash pedagogik samaradorlikni oshiradi. Shu bilan birga, pedagoglar vizual va amaliy mashqlarni uyg‘unlashtirib, talabalarga bosqichma-bosqich texnik va kompozitsion ko‘nikmalarni o‘rgatishlari lozim. Bu esa kompozitsion tafakkur va ijodiy qobiliyatni bir-birini to‘ldiruvchi tarzda rivojlantirish imkonini beradi.

Tasviriy san’at va kompozitsion tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlik maktabgacha va boshlang‘ich ta’lim yoshidagi bolalarda ham aniq namoyon bo‘ladi. Bolalar oddiy shakllardan boshlanib, asta-sekin murakkab kompozitsiyalar yaratishni o‘rganadilar. Rang va shakl bilan ishlash, turli kompozitsion elementlarni birlashtirish jarayoni ularning vizual, analitik va ijodiy tafakkurini uyg‘un rivojlantiradi. Shu tariqa bolalar o‘z fantaziyasini mustaqil ishlata olish, yangi badiiy obrazlar yaratish va tasviriy yechimlarni ishlab chiqish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

Psixologik tadqiqotlar shuni ko‘rsatadiki, tasviriy san’at mashg‘ulotlari bolalarda tafakkur jarayonini tizimli rivojlantiradi. Bu jarayonda analitik tafakkur ob’ektlarni qism va bo‘laklarga ajratishni, sintetik tafakkur esa ularni yangi kompozitsiyada birlashtirishni o‘z ichiga oladi.

Ijodiy tafakkur esa fantaziya va tasavvur imkoniyatlarini kengaytirib, yangi badiiy obrazlarni yaratishga yordam beradi. Shu tarzda tasviriy san’at kompozitsion tafakkur bilan uzviy bog‘liq bo‘lib, pedagogik va psixologik jihatdan o‘quvchilarning ijodiy rivojlanishida markaziy rol o‘ynaydi.

Shuningdek, talabalarda kompozitsion tafakkurini rivojlantirishning samarali vositalari sifatida o‘yin-testlar, muloqot, konstruksiya va modellar yaratish mashqlari tavsiya etiladi. Bu mashqlar orqali talabalar vizual idrokni mustahkamlash, analitik va sintetik tafakkur elementlarini amaliy qo‘llash, fantaziya va tasavvur imkoniyatlarini kengaytirish imkoniga ega bo‘ladi. Talabalar birgalikda ishlash orqali ijodiy yechimlarni ishlab chiqish va umumiy kompozitsiyalarga erishish jarayonida ijtimoiy va kognitiv ko‘nikmalarini ham rivojlantiradilar.

Umuman olganda, tasviriy san’at va kompozitsion tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlik nafaqat nazariy jihatdan, balki amaliy pedagogik faoliyatda ham aniq ko‘rinadi. Tasviriy san’at mashg‘ulotlari orqali vizual idrok, analitik va sintetik tafakkur, fantaziya va ijodiy qobiliyat birgalikda rivojlantiriladi. Interfaol metodlar, ijodiy o‘yinlar va amaliy mashqlar yordamida talabalar mustaqil badiiy yechimlar yaratish, fantaziyasini rivojlantirish va tasviriy san’at vositalaridan samarali foydalanish ko‘nikmalarini egallaydilar. Shu tariqa tasviriy san’at bolalarda kompozitsion tafakkur rivojlanishini tizimli ravishda qo‘llab-quvvatlaydi va ularning ijodiy salohiyatini to‘laqonli shakllantiradi.

Xulosa sifatida tasviriy san’at va kompozitsion tafakkur o‘rtasidagi bog‘liqlik bolalarda vizual, analitik va sintetik tafakkur, shuningdek ijodiy qobiliyatni rivojlantirishda markaziy o‘rin tutadi. Tasviriy san’at mashg‘ulotlari orqali bolalar va talabalar rang, shakl va kompozitsion elementlarni idrok etishni, ularni birlashtirishni va yangi badiiy obrazlar yaratishni o‘rganadilar. Interfaol metodlar, ijodiy o‘yinlar va amaliy mashqlar kompozitsion tafakkur rivojlanishini samarali qo‘llab-quvvatlaydi. Shu bilan birga, pedagogik yondashuvning tizimli va bosqichma-bosqich bo‘lishi talabalarning fantaziyasi va ijodiy salohiyatini to‘laqonli shakllantirish imkonini beradi. Tasviriy san’at va kompozitsion tafakkur o‘rtasidagi uzviy bog‘liqlik ularning pedagogik va psixologik rivojlanishdagi rolini yana bir bor tasdiqlaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

1. Козлов И.В. Развитие художественного мышления у детей. – Москва, 2003.
2. Nabiyev, B., & Usmonova, Y. (2025). NATYURMORT JANRINING RIVOJLANISH TARIXI VA BOSQICHLARINI O ‘RGANISHNING AHAMIYATI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 196-200.
3. O‘G‘Li, B. A. A., & Anvarova, X. I. Q. (2025). Ranglarning xususiyatlari va insonlarga ta’siri. *Science and Education*, *6*(6), 753-757.
4. O‘G‘Li, B. A. A. (2021). Talabalarda kompozisiya tuzish va tasvirlash mahoratlarini takomillashtirishda shakllarni masofada ko’rish texnologiyalarini rivojlantirish. *Science and Education*, *2*(9), 333-343.
5. Nabiyev, B. A. O. (2025). The importance of using interactive methods in developing the creative competence of primary school students. *Science and Education*, *6*(10), 461-465.
6. Komoldinov, S., & Ubaydullayeva, M. (2025). O ‘RAL TANSIQBOYEV IJODIDA O ‘ZBEKISTON TABIATINING IFODA ETILISHI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 268-272.
7. Abdirasilov, S., & Komoldinov, S. (2025). QALAMTASVIR MASHG ‘ULOTLARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ZAMONAVIY TA’LIM TEXNOLOGIYALARI VA METODLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 24-28.
8. Jomoldin o’g’li, K. S. SCIENCE, RESEARCH AND DEVELOPMENT.
9. Adhamjon o‘g‘li, O. M. (2025). INNOVATSION YONDASHUV ASOSIDA BOLALARINI DEKORATIV RASM CHIZISHGA O ‘RGATISHNING DIDAKTIK AHAMIYATI. *IMRAS*, *8*(6), 142-147.
10. Adhamjon o‘g‘li, O. M. (2025). NATYURMORT TUZISH VA UNI TASVIRLASH USULLARI. *INTELLECTUAL EDUCATION TECHNOLOGICAL SOLUTIONS AND INNOVATIVE DIGITAL TOOLS*, *3*(33), 75-80.
11. ogli Oktyabrov, M. A. (2025). THE EMOTIONAL EXPRESSION OF ARTISTS THROUGH COLORS AND THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF COLORS IN ARTWORKS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(4), 30-34.Sattarov, F., & Ashanova, G. (2025). TASVIRIY SAN’AT DARSLARIDA PEDAGOGIK RASM CHIZISHNING O ‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 145-149.
12. ogli Oktyabrov, M. A. (2025). THE EMOTIONAL EXPRESSION OF ARTISTS THROUGH COLORS AND THE PSYCHOLOGICAL EFFECT OF COLORS IN ARTWORKS. European Review of Contemporary Arts and Humanities, 1(4), 30-34.
13. Sattarov, F., & Abdulaxatova, F. (2025). KUNDALIK HAYOT MAVZULARDAGI DASTGOHLI RANGTASVIRIGA OID MAVZULI KOMPOZITSIYA ISHLASH. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 141-144.
14. Sattarov, F. (2025). ZAMONAVIY BINOLARDA INTERER DIZAYN QISMIDA ZAMONAVIY TASVIRIY SAN’AT. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 15-18.
15. Islomovich, S. F. (2023). RANGTASVIRDA MANZARA JANRINING O‟ ZIGA XOS TOMONLARI. *EDUCATION*, *2*(16), 269.
16. Болтабоев, А. (2023). Приемы выполнения черновиков в процессе обучения студентов на занятиях изобразительного искусства. *Общество и инновации*, *4*(4/S), 209-213.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

VOLUME-5, ISSUE-11

17. Xasanboy o‘g‘li, B. A. TALABALARNI KASBIY-PEDAGOGIK QOBILYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI. *Economy and Innovation ISSN*, 2545-0573.

18. Xasanboy O’g’li, B. A. O’quv jaryonida qalamchizgi va qoralamalarni bajarishda talabalarni kasbiy-pedagogik kompetensiyasini rivojlatnirish texnalogiyasi. *Scientific bulletin of namsu-научный вестник намгу-namdu ilmiy Axborotnomasi–2023-yil_7-son*.

19. Raximov, H., & Abdullayeva, S. (2025). 5-SINF O ‘QUVCHILARIGA TASVIRIY SAN’AT MASHG ‘ULOTLARIDA NATYURMORT ISHLASHNI O ‘RGATISH. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 191-195.

20. Odilboyeva, U. (2025). TASVIRIY SAN’AT VA MUHANDISLIK GRAFIKASI YO ‘NALISHI TALABALARIGA INTEGRATIV YONDASHUV ASOSIDA INGLIZ TILINI O ‘QITISHNING NAZARIY ASOSLARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 320-322.

21. Raximov, H., & Abdinabiyeva, M. (2025). O ‘QUVCHILARGA KULOLCHILIK SAN’ATINI O ‘RGATISHNING NAZARIY MASALALARI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 219-223.

22. Raximov H. O ‘QUVCHILARGA MANZARA JANRINI O ‘RGATISHDA INNOVATSION PEDAGOGIK TEXNOLOGIYALARNI O ‘RNI //Universal xalqaro ilmiy jurnal. – 2025. – Т. 2. – №. 4.3. – С. 214-218.

23. Раҳимов, Х. (2023, December). ТАСВИРИЙ САНЪАТ НАМУНАЛАРИ ОРҚАЛИ САНЪАТШУНОСЛИК СОҲАСИГА ТАЙЁРЛАШ. In *INTERNATIONAL SCIENTIFIC AND PRACTICAL CONFERENCE on the topic:“Priority areas for ensuring the continuity of fine art education: problems and solutions”* (Vol. 1, No. 01).

24. Raximov, H., & Usmonkulova, R. (2025). O ‘ZBEKISTONDA RANGTASVIR SAN’ATI RIVOJLANISHI. *Universal xalqaro ilmiy jurnal*, *2*(4.3), 238-242.

25. Umarjon o’g’li, H. R. (2021). Technologies for Improving Composition and Drawing Skills Based on the Rules of Composition. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *9*(12), 765-767.

26. Abdullayev, O. E. (2021). The impact of historical monuments on human spirituality. *Academicia: An International Multidisciplinary Research Journal*, *11*(8), 263-268.

27. Shokirjonovna, S. G., & Ergashevich, A. O. (2024). THE TECHNOLOGY OF CREATING A THEMATIC COMPOSITION: INTERPRETING COMPOSITIONAL ISSUES IN PAINTINGS. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *12*(2), 12-14.

28. Ibrokhimjonovna, K. I., & Ergashevich, A. O. (2024). EXPLORING THE SCIENTIFIC CHANGE OF COLOR RELATIONSHIPS IN THE LANDSCAPE GENRE. *Galaxy International Interdisciplinary Research Journal*, *12*(2), 18-21.

29. Abdullayev, O. E. (2021). Establishment and development of Uzbek theater. *Asian Journal of Multidimensional Research*, *10*(9), 434-440.

30. Badriddinovich, O. B. (2024). TASVIRIY SAN’AT RIVOJIDA UYG’ONISH DAVRI AHAMIYATI. *SO ‘NGI ILMIY TADQIQOTLAR NAZARIYASI*, *7*, 6-10.

31. Suyarov, N. T., & Erkaev, E. T. (2021). IMPLEMENTATION OF NATIONAL-REGIONAL COMPONENT IN THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN. *CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS*, *2*(08), 117-121.

ISSN: 2582-4686 SJIF 2021-3.261,SJIF 2022-2.889, 2024-6.875 ResearchBib IF: 9.948 / 2024

THE MULTIDISCIPLINARY JOURNAL OF SCIENCE AND TECHNOLOGY

VOLUME-5, ISSUE-11

32. Suyarov, N. T. (2021). Implementation of the national-regional component in the educational process. *Asian Journal of Research in Social Sciences and Humanities*, *11*(11), 511-514.

33. Suyarov, N. (2019). TIPS AND METHODS OF USING NATIONAL FOLKLORE IN APPLIED ART LESSONS. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, *1*(3), 321-325.